

POSUDEK VEDOUCÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno diplomantky:	Nella Šimková
Téma práce:	Vliv mýtu „pravého znásilnění“ na rozhodovací praxi vztahových znásilnění
Rozsah práce	136 213 znaků vč. mezer
Datum odevzdání práce:	17. 4. 2023
Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Simona Heranová, Ph.D.
Oponent diplomové práce:	JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

1. Aktuálnost (novost) tématu

Zvolené téma navazuje na v současné době zřetelné intenzivní diskuse týkající se obecně trestněprávního postihu znásilnění. Z řad odborné a zainteresované laické veřejnosti zaznívají kritiky především vůči nedostatečnému postihu „pachatelů“ v rovině častého ukládání trestu podmíněně odloženého odnětí svobody, problematickému posuzování případů, v nichž chybí aktivní odpor poškozeného a známky násilí na jeho těle, jakož i přístupu orgánů činných v trestním řízení k obětem této specifické trestné činnosti (s velkou mírou latence, a především ohrožení sekundární viktimizací) a efektivitě jim přiznaných práv. Tyto výhrady nezůstávají ani stranou zájmu zákonodárce například v rovině uvažované redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění a ostatně i v předkládané práci lze vysledovat vývoj samotné aplikační praxe.

Diplomantka na uvedené kritiky ve své práci fakticky reaguje, a to v návaznosti na jí velmi vhodně zvolené téma, které v konkretizované rovině představuje určitou praktickou, ale do značné míry zastřešující výseč, pojítka problémů, které jsou ve zmíněných recentních diskusích řešeny. V tomto směru jde o téma velmi aktuální a žádoucí k odbornému zpracování, protože jde o komplexnější problematiku, která je velmi často nesprávně příliš zjednodušována, a to ať již ze strany příznivců nekoncepčního kategorického zvýšení trestní represe, nebo naopak ze strany zarytých oponentů.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Řádné odborné zpracování vytyčeného tématu je náročné, protože vyžaduje znalost trestního práva hmotného, procesního, kriminologického (zejména viktimologického) s přesahem do psychologie, občanskoprávní odpovědnosti za nemajetkovou újmu, velký přehled o aplikační praxi soudů, přitom snadno svádí k přílišnému zjednodušování.

Diplomantka téma zpracovala na základě vhodně zvoleného a početného okruhu odborných pramenů, a to jak monografií k tématu, odborných článků, tak i odborných publikací ze zmíněných souvisejících věd, v nichž jsou zastoupeny i početné prameny cizojazyčné (zejména, nikoliv však výhradně, kriminologické). Nevyhnutelná byla práce s četnou judikaturou, kterou si od soudů prvního stupně (zejména okresních, resp. obvodních) diplomantka za účelem svého výzkumu opatřila postupem podle zákona o svobodném přístupu k informacím, přičemž však zcela neopomněla zohlednit ani četnou snáze dostupnou judikaturu vyšších soudů.

Prameny jsou celkově zpracovány zdařile tak, že práce vytváří ucelený, čtivý a kompaktní text odpovídající vytyčeným cílům a zvolenému způsobu zpracování. Autorka z pramenů vychází, na vhodných místech je cituje, analyzuje, upozorňuje na jejich vzájemné souvislosti a k názorům z nich reprodukováným či učiněným zjištěním přidává i vlastní, stručně odůvodněné názory. Především je třeba vyzdvihnout její vlastní výzkum, v jehož rámci

analyzovala 337 získaných rozsudků soudů nižších stupňů, které zobecňovala do statistických výsledků, a z nichž činila vysvětlená a odůvodněná vlastní zjištění. Na ta pak navazovala i subjektivním hodnocením a kritikou, což zpravidla dostatečně zřetelně odlišovala. Plynule také v textu pracovala s konkrétními kazuistickými příklady k jednotlivým řešeným problémům (mýtům znásilnění).

Využívá přitom standardní vědecké metody, její analýzy a následné syntézy jsou zdařilé, opřené i o vlastní statisticky zpracovaná zjištění z vyžádaných rozsudků.

3. Formální a systematické členění práce

Formální členění práce je přehledné, odpovídá doporučené šabloně.

Struktura práce je logická a vhodně zvolená, text se plynule a logicky rozvíjí, i při řešení relativně samostatných problematik zcela přirozeně navazuje a je z něj zjevná jasná a autorská koncepce diplomantky. Práce je tematicky rozdělená do 9 kapitol, které jsou dále přehledně vnitřně strukturovány. Diplomantka začíná obecným vymezením pojmu mýtu „pravého znásilnění“ a následně se podrobněji věnuje jednotlivým pojmenovaným mýtům, které zkoumá především z pohledu, nakolik jím jsou soudy ovlivněny (kapitoly 2–6). Další kapitola se věnuje otázce uložených trestů za znásilnění (kap. 7). Do krátké, samostatné kapitoly č. 8 vtělila jí vytýčený problém spatřovaný v častém nahlížení na pachatele znásilnění jako na pachatele excesivní, u nichž bylo znásilnění označeno jen za výjimečné vybočení z jinak řádného života, což vedlo k uložení mírnějšího trestu. Podrobněji se pak věnuje i otázce adhezního řízení (kap. č. 9).

4. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Diplomantka za svůj cíl označila zodpovězení výzkumné otázky: zda a případně do jaké míry podléhají mýtu „pravého znásilnění“ české (trestní) soudy při rozhodování o vině a trestu, případně o náhradě nemajetkové újmy u vztahových znásilnění. Takto vytýčeného cíle diplomantka (s drobnou připomínkou níže ve vyjádření k práci) dostála.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	V automatické kontrole na plagiáty vykazuje text míru podobnosti obvyklé u odborných právnických prací. Práce působí kompaktním, uceleným dojmem, napříč celým textem je znatelná jasná autorská koncepce diplomantky odpovídající vytýčeným cílům a zvoleným metodám. Na informační zdroje je v textu průběžně odkazováno a napříč textem jsou též uváděny subjektivní hodnocení a názory diplomantky, které se konec konců i znatelně projevují při zvoleném způsobu zpracování tématu. Práce tak ve svém celku nezbuzuje pochybnosti o jejím vlastním autorství.
Logická stavba práce	Velmi dobrá, text se přirozeně rozvíjí,

	jednotlivá dílčí témata jsou přehledně dělena, přitom na sebe přirozeně navazují.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Diplomantka v textu na značné množství pramenů průběžně a řádně odkazuje v dostatečném poznámkovém aparátu, s prameny pracuje řádným, odborně tvůrčím způsobem, sama si obstarala řadu rozsudků, které podrobila analýze a přehledně v textu využila. Vycházela i z řady pramenů v anglickém jazyce.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubka provedené analýzy je z hlediska požadavků na diplomovou práci zcela dostačující. Vedle řady standardních pramenů, se kterými pracuje zdařile, je třeba vyzdvihnout především průřezově využitý a do textu vhodně zasazený rozbor rozhodnutí soudů. I výběrem rozebíraných institutů a vytýčením navazujících problémů prokázala diplomantka zjevný zájem a znalost zkoumané problematiky.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Úprava práce je na velmi dobré úrovni, statistická zjištění jsou uvedena v přehledných grafech a se zobrazovanými daty je dále pracováno.
Jazyková a stylistická úroveň	Jazyková i stylistická úroveň je dobrá, text je čtivý, a přitom dostatečně odborný a věcný, práce byla zjevně psána i kontrolována s náležitou pečlivostí.

5. Vyjádření k práci

Práci považuji za velmi zdařilou.

Přeci jen drobnou výhradu bych učinila k tomu, že závěr 100 % neodpovídá vytýčené výzkumné otázce, resp. výsledné zodpovězení výzkumné otázky v závěru práce působí výrazně kritičtěji než dílčí zjištění a závěry, z nichž vyplývaly u některých mýtů spíše ojedinělá ovlivnění, u jiných rozebíraných mýtů dokonce žádné (např., že by soudy podléhaly mýtu, že pachatelem znásilnění může být pouze osoba trpící parafilií). Diplomantka svůj kritický přístup nijak nezastírá (práce je v pravdě psána spíše v rovině ověřování předem nadefinované a diplomantkou zastávané hypotézy, že soudy mýtům podléhají, kterou ovšem lze považovat za v práci přinejmenším částečně potvrzenou), zpravidla ho však opírá o odpovídající objektivní zjištění a nikterak neresignuje na vyváženou diskusi, přičemž se s ní zcela ztotožňuje v tom, že například negativní hodnocení toho, nakolik vedla oběť řádný život (např. neplatila výživné), pokud to z nějakého (nepravděpodobného) důvodu v daném případě nebylo pro posouzení věci relevantní, by nemělo zaznívat ani ojediněle. Souhlasím i s názorem diplomantky v tom směru, že spíše než ty již více tradičně zmiňované mýty (ideální oběť, deviantní pachatel apod.), je z hlediska dopadů mýtů na rozhodovací praxi soudů zajímavý rozbor k otázce ovlivnění retrospektivním náhledem na vlastně v podstatě běžné situace v lidském životě odpovídající hodnotám současné společnosti a mezilidským vztahům.

Diplomantka jinak ale obecně v závěru dovozuje, že soudy podléhají mýtům u vztahových znásilnění, resp. zkresleně vnímají povahu a závažnost trestného činu znásilnění, a to ani ne tak „*ve světle jednotlivých mýtů nebo jejich kombinaci*“, jak výslovně uvádí, (což by totiž mělo mít jasnější odraz v rozboru jednotlivých mýtů), jako spíše vzhledem k výrazně častějšímu ukládání podmíněně odloženého trestu odnětí svobody u vztahových znásilnění a znásilnění stereotypních. Pro její další případné práce k tématu by tak mohlo být zajímavé podrobněji se zaměřit na tuto otázku, ačkoliv se to vzhledem k řadě okolností významných pro trestání těžko zobecňuje. To ostatně diplomantka správně zcela nepřehlížela. K tomu z dílčích poznámek například nevím, v čem je na str. 31 práce spatřován rozpor mezi Rozsudkem Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 9. 7. 2020, sp. zn. 1 T 188/2019 se závěrem Nejvyššího soudu vyjádřeném v jeho usnesení ze dne 24. 11. 2021, sp. zn. 8 Tdo 1170/2021, když v obou zkoumaných případech vztahových znásilnění byl uložen trest odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu.

Nicméně absenci podrobnějšího rozboru k účelu trestání v předkládané práci však neuvádím ani tak jako výtku, a to vzhledem k předpokládanému rozsahu diplomové práce, která je v tomto případě informačně bohatá a žádnou její část jsem neshledala nadbytečnou a nemající opodstatnění v jejích ostatních částech. Obdobně je tomu i s otázkou adhezního řízení, resp. satisfakci za nemajetkovou újmu, což je samo o sobě téma, které by vystačilo na řadu kvalifikačních prací.

Také by mohlo být přínosné podrobněji se věnovat otázce sjednocující aplikační praxe vyšších soudů, a to z hlediska autokorekce soudní soustavy. Zejména by pak bylo zajímavé srovnání rozhodnutí odvolacích soudů ve vztahu ke zkoumaným rozhodnutím soudů prvostupňových (v tomto směru však z proběhlých konzultací vím, že rozsah poskytnutých rozhodnutí odvolacích soudů byl výrazně omezenější). Celkově totiž diplomantka správně poukazuje na zjištěné problémy, nicméně nelze přehlédnout (ve vztahu k celkově zaujatým závěrům v konečném shrnutí oproti dílčím kapitolám), že podrobněji jsou jako negativní případy citovány spíše excesivní, než-li reprezentativní vzorky analyzovaných rozhodnutí.

Celkově hodnotím posuzovanou práci veskrze kladně. Diplomantkou zvolený způsob zpracování v sobě velmi dobře zahrnuje řadu provázaných souvisejících otázek k aktuálně hlasitě rezonujícím tématu trestání znásilnění a obecně přístupu společnosti k jeho obětem a vnímané potřebě jeho „odmytizování“ (a vlastně i k tomu, co je považováno za znásilnění – což stručně ale velmi výstižně v textu popsala i v rámci historického výkladu). Vhodně vybrala a na konkrétních příkladech přiblížila tradiční mýty znásilnění (navazující i na zmíněný posun v obecném hodnotovém náhledu na takový čin), z nichž některé stále ve společnosti převládají, některé jsou pak seznatelné i z rozhodovací praxe soudů. Dobře přitom na základě kriminologických i lékařských pramenů vysvětluje, proč je používán termín „mýtus“. To vše zasadila do odborné roviny aplikační praxe, téma se snažila příliš nezjednodušovat ani nepopularizovat, ale nahlížet na něj odborně, a zpravidla i vyváženě, díky čemuž je její text přesvědčivý. To, že se nad řešeným zamýšlela komplexně a erudovaně dokazuje i její volba dalších souvisejících řešených problémů (např. náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení), z nichž některé ještě ani nejsou české aplikační praxi v podstatě známé (např. komplexní posttraumatická stresová porucha). Předložila tak odbornou práci, která pro zmiňovanou aktuálně probíhající diskusi může být přínosem, a to nejen díky diplomantkou obstaranému a analyzovanému množství rozsudků okresních soudů. To ostatně potvrzuje i mé podrobnější zaměření na nedostatky či možnosti vylepšení práce, které je tak důkazem toho, že jde o podnětný přínos do relevantní odborné diskuse o citlivém a komplexním tématu, a to z hlediska požadavků na diplomové práce přínosem nadstandardním.

Práci tak považuji za způsobilý podklad k obhajobě.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Doporučuji
Navržený klasifikační stupeň	1

1. Považuje diplomantka zákonodárcem obecně rozmezím trestní sazby nastavenou škodlivost trestného činu znásilnění za dostatečnou?
2. V případě, že je posttraumatická stresová porucha v intenzitě těžké újmy na zdraví prokazatelně způsobena především sekundární viktimizací (např. necitlivým přístupem orgánů činných v trestním řízení, excesivní medializací apod.), má být takový následek přičten pachateli znásilnění (z hlediska právní kvalifikace jeho jednání i z hlediska rozsahu náhrady nemajetkové újmy)?
3. U ústní obhajoby by také diplomantka mohla vyjádřit vlastní názor, nakolik by měl soud při ukládání trestu za znásilnění v již ukončeném partnerském vztahu přihlížet k tomu, že oběť (které nebylo ublíženo na zdraví, a to ani jejím duševním a nejeví známky psychické závislosti na pachateli, sebeobviňování, submise apod.) sama prosí o to, aby nebyl uložen nepodmíněný trest (např. kvůli vyživovací povinnosti vůči společným dětem apod.)?

V Praze dne 10. 5. 2023

Simona Heranová
vedoucí diplomové práce